

Vývoj zahraničného agroobchodu SR

Mariana Dubravská*

Prešovská univerzita v Prešove

Katedra ekonomiky a ekonomie

Konštantínova ul. 16, 080 01 Prešov, Slovakia

mariana.dubravska@unipo.sk

Elena Širá

Prešovská univerzita v Prešove

Katedra ekonomiky a ekonomie

Konštantínova ul. 16, 080 01 Prešov, Slovakia

elena.sira@unipo.sk

* corresponding author

Abstrakt:

Slovenský potravinársky priemysel má prioritné postavenie pri zabezpečení zdravej výživy obyvateľstva. Integrácia Slovenskej republiky so západoeurópskymi trhmi priniesla slovenským podnikom mnohé výhody a príležitosti, no zároveň aj zvýšenú konkurenciu. Zahraničný obchod je pre slovenskú ekonomiku rozhodujúcim činiteľom, ktorý sa výrazne podieľa na tvorbe hrubého domáceho produktu. Intenzita zahraničného obchodu je závislá od viacerých okolností, ale hlavne na kvalite a kvantite ponuky výroby, či už priemyselného alebo agropotravinárskeho charakteru. Cieľom príspevku je analyzovať vývoj zahraničného obchodu s agrokomoditami SR.

Kľúčové slová: zahraničný obchod, agrokomodity, Slovenská republika

JEL klasifikácia: Q17

Informácia: Predkladaný príspevok bol vypracovaný ako súčasť riešenia grantového projektu VEGA 1/0082/19.

1. Úvod

Zahraničný obchod je v uplynulých dvadsiatich rokoch jeden z najvýznamnejších faktorov ekonomického rastu svetovej ekonomiky a účinný nástroj k obmedzovaniu negatívnych vplyvov limitovaných zdrojov, zdôrazňuje Tvrdón (2001).

Lisý (2002) hovorí, že zahraničný obchod vyjadruje medzinárodné toky tovarov a služieb iba jednej krajiny, t.j. jej export a import. Medzinárodný obchod zahŕňa medzinárodnú výmenu tovarov a služieb medzi skupinou krajín v rámci medzinárodného ekonomického zoskupenia. Svetový obchod zahŕňa tovarové toky, ktoré sa realizujú medzi všetkými krajinami sveta. Možno povedať, že prostredníctvom medzinárodného obchodu sa národné ekonomiky čoraz viac integrujú do ekonomiky globálnej.

2. Základné teoretické východiská

Globálne tendencie a pohyby vo svete sú veľkými výzvami a zároveň významnými príležitosťami pre poľnohospodárstvo nielen v globálnom rozmere, ale aj v priestore Európskej únie. Globálny agropotravinársky trh odštartoval historicky najvyššiu a neopakovateľnú dynamiku rastu. Preto aj slovenský agrárny sektor tento fenomén nielen eviduje, ale v rámci Spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ musí pozitívna globalizácie účinne využívať a negatíva eliminovať. Podstatným globalizačným problémom sú predovšetkým odvetvia poľnohospodárstva, ako súčasť ekonomík národných štátov, ktoré majú plniť predovšetkým sociálno-ekonomickú funkciu. Poľnohospodárstvo v komplexe je aj najsilnejšie ekonomické odvetvie a zároveň najväčší zamestnávateľ (Baco 2007). Možno sa stretnúť s tvrdením Nagyovej a Maďarovej (2004), ktoré uvádzajú, že globalizácia je realita, pred ktorou nemožno utiecť alebo ju ignorovať. Predovšetkým podnikateľské subjekty ju musia rešpektovať a hľadať východiská, ako sa s danou situáciou vyrovnávajú:

- starostlivo monitorovať všetky vplyvy globalizácie a priebežne im prispôbovať svoju stratégiu a správanie,
- aktívne sa zapojiť do globalizačného diania.

Zahraničnoobchodnú aktivitu príslušného štátu vyjadruje hmotný obrat zahraničného obchodu, ktorý predstavuje úhm zásielok tovaru, ktoré za určitý časový úsek prekročili colné hranice. Je súhrnom dovozu a vývozu. Na základe hodnotových údajov o dovoze a vývoze vypočítame aj ďalšie základné ukazovatele zahraničného obchodu krajiny: □

- obchodná bilancia ako rozdiel hodnoty vývozu a dovozu, □
- veľkosť hodnoty dovozu, vývozu a obratu zahraničného obchodu na jedného obyvateľa, □
- podiel dovozu, vývozu alebo obratu zahraničného obchodu na zahraničnom obchode určitej oblasti, sústavy alebo na svetovom obchode, □
- tovarová štruktúra dovozu a vývozu, píše Horská, E. (2007).

Dimenzie zahraničného obchodu, obdobne i agroobchodu sú podľa Podoláka (2002) určované vonkajším a vnútorným prostredím. Globalizácia výrazne určuje priebeh, obsah a výsledky zahraničného obchodu. Stanovuje požiadavky a podmienky pre finančné a obchodné inštitúcie, vytvára predpoklady pre širší liberalizovaný priestor a priebežne koriguje mieru protekcionizmu a ochrany obchodníkov a výrobcov potravín. Globalizácia pôsobí na redukcii podpory agrárnej, obchodnej, colnej a ochranárskej politiky. Globalizácia vyúsťuje do tendencií globálneho problému obchodu a s obchodom súvisiacich oblastí do riešenia nadväzného problému nutričného, energetického a ekologického.

Podľa názoru Horskej, E. (2007) k základným predpokladom vstupu a presadenia sa na zahraničnom trhu patrí:

- existencia možnosti a zdrojov firmy (predovšetkým finančné zdroje, cenová a necenová konkurencieschopnosť, KNOW-HOW, ľudský potenciál),
- aktívne vyhľadávanie a využívanie príležitostí presadiť sa na trhu v podmienkach globálne pôsobiacej konkurencie (využiť svoje silné stránky, jedinečné vlastnosti produktu, jeho tradície, dobré meno a referencie),

- adaptácia na podmienky regionálnej integrácie a vplyv štátnych opatrení na medzinárodné podnikanie (predpokladá znalosť vonkajšieho prostredia),

- budovanie vzťahov s dodávateľmi, odberateľmi, zákazníkmi a rozvoj marketingovej kultúry.

3. Metodológia

Cieľom príspevku je analyzovať vývoj zahraničného obchodu s agrokomoditami SR. V príspevku sú použité vedecko-poznávacie metódy, t.j. analýza problematiky, syntéza získaných informácií a dedukcia.

4. Výsledky a diskusia

Zahrančný obchod SR

Za január až december 2018 sa v porovnaní s rovnakým obdobím minulého roku zvýšil celkový vývoz tovaru o 6,9 % na 79 897,7 mil. eur a celkový dovoz o 8 % na 77 445,6 mil. eur. Saldo zahraničného obchodu bolo aktívne v objeme 2 452,1 mil. eur (o 599,1 mil. eur nižšie ako v rovnakom období minulého roku).

Vývoz do členských štátov EÚ v januári až decembri 2018 oproti rovnakému obdobiu minulého roku vzrástol o 6,6 % a z celkového vývozu tvoril podiel 85,2 %. Dovoz z členských štátov EÚ sa na celkovom dovoze podieľal 67,8 % a medziročne vzrástol o 9,8 %.

Vývoz do nečlenských krajín EÚ v januári až decembri 2018 oproti rovnakému obdobiu minulého roku vzrástol o 8,3 % a z celkového vývozu tvoril podiel 14,8 %. Dovoz z nečlenských krajín EÚ sa na celkovom dovoze podieľal 32,2 % a medziročne vzrástol o 4,3 %.

Najviac obchodovaná trieda SITC v zahraničnom obchode SR boli stroje a prepravné zariadenia podielom 60,5 % na celkovom vývoze a 48,7 % na celkovom dovoze.

Po sezónnom očistení údajov v decembri 2018 dosiahol celkový vývoz tovaru hodnotu 7 047,1 mil. eur, pri medziročnom raste o 9,3 %. Celkový dovoz tovaru sa zvýšil o 11 % na 6 798 mil. eur. Saldo zahraničného obchodu bolo aktívne v objeme 249 mil. eur (o 75,9 mil. eur nižšie ako v decembri 2017) (ŠÚ SR 2020).

Zahrančný agrárny obchod SR

Vývoj zahraničného obchodu SR bol v roku 2018 charakteristický podobným vývojom celkového a agropotravinárskeho zahraničného obchodu. Pokiaľ celkový zahraničný obchod mal dynamicky rastúci trend, agropotravinársky zahraničný obchod vykazoval rastúci trend len na strane dovozu. Nárast agroimportu pri súbežnom poklese agroexportu viedol k zvýšeniu negatívnej obchodnej bilancie až o 266,2 mil. € (19,3 %) a záporné saldo dosiahlo – 1 648,1 mil. €. Z hľadiska teritoriálnej štruktúry agroobchodu dominantné postavenie si naďalej upevňujú členské krajiny EÚ. Na celkovom vývoze poľnohospodárskych a potravinárskych výrobkov sa vývoz do krajín EÚ-28 podieľal 96,1 % a dovoz z krajín EÚ-28 90,2 % na celkovom dovoze. Medzi skupiny výrobkov, ktoré dosiahli za sledované obdobie najvyššiu hodnotu vývozu patria výrobky skupiny 04 – mlieko, mliečne výrobky, vajcia a med, skupiny 10 – obilice, skupiny 12 – olejnaté semená a plody, ďalej išlo o čokoládu, kávu, potravinové prípravky, pekárske výrobky, cukrovinky, slad, hydinové mäso, ostatné cukry a živé ošípané. V slovenskom dovoze medzi skupiny výrobkov, ktoré dosiahli za sledované obdobie najvyššiu hodnotu dovozu patria výrobky skupiny 02 – hovädzie, bravčové a hydinové mäso, skupiny 22 – nealkoholické a alkoholické nápoje a ocot, skupiny 04 – mlieko, mliečne výrobky, vajcia a med, ďalej išlo o dovozy čokolády, potravinových prípravkov, pekárskeho výrobkov, kávy, cigariet, krmív, párkov a salám a konzervovaného mäsa (VUEPP 2019).

Podľa ŠÚ SR sa vývoj agropotravinárskeho zahraničného obchodu v roku 2018 niesol v podobných tendenciách ako v predchádzajúcom roku. Celkový vývoz dosiahol medziročne zvýšenie o 6,7 % a zároveň dovoz do našej krajiny sa zvýšil o 7,8 %. V tomto období sa celkový pohyb vývoja agropotravinárskeho zahraničného obchodu niesol v podobnej forme. Medziročne nastalo zvýšenie agropotravinárskeho importu SR o 5,5 %, no na druhú stranu, hodnoty vývozu klesli o 1,1 %. Hodnota celkovej tovarovej výmeny mala dohru vo výslednej obchodnej bilancii. Pozitívna bilancia sa medziročne znížila až o 591,6 mil. €, čo predstavuje 19,4 p. b. Čo sa týka agropotravinárskych komodít, tie spôsobili navýšenie negatívnej obchodnej bilancie až o 266,2 mil. € a celkové záporné saldo bolo

vykázane v hodnote 1 648,1 mil. €. V roku 2018 bolo medziročne na Slovensko dovezených o 234,1 mil. € viac poľnohospodárskych a potravinárskych výrobkov. Import sa navýšil v oblasti hydínového mäsa o 52,4 mil. € (52,2 %), piva o 26,2 mil. € (41,1 %), ostatného spracovaného tabaku o 18,4 mil. € (42,7 %), vína o 16,0 mil. € (27,3 %) a pekárskeho tovaru o 15,9 mil. € (9,4 %). Celkový vplyv na dovoz mal medziročný pokles importu pre bravčové mäso o 11,6 mil. € (4,0 %), repkových semien o 10,7 mil. € (27,4 %) či napríklad jedlých drobov o 9,1 mil. € (100,0 %). Vo výrobkovej štruktúre slovenského dovozu poľnohospodárskych a potravinárskych výrobkov obsadili prvé priečky finálne potravinárske výrobky a polotovary s nasledovným podielom: bravčové mäso 6,2 %, čokoláda 5,3 %, ostatné potravinové prípravky 4,2 %, pekársky tovar 4,2 %, syry a tvaroh 3,8 %, káva 3,5 %, hydínové mäso 3,4 %, cigarety 3,3 %, sladené nealkoholické nápoje 3,0 %, krmivá 2,9 %, párky a salámy 2,2 %, destiláty 1,9 %, konzervované mäso 1,9 %, pivo 1,8 % a víno s podielom 1,7 %. Čo sa týka exportu, ten v roku 2018 dosiahol hodnotu 44 2 819,7 mil. € pri medziročnom znížení o 32,1 mil. € (1,1 %). Rozhodný podiel na znížení hodnoty vývozu mal pokles exportu kukurice o 39,1 mil. € (33,8 %), repného cukru o sumu 24,8 mil. € (39,8 %), živých ošpaných o 20,5 mil. € (23,9 %), ostatných cukrov o sumu 15,0 mil. € (17,7 %), živého hovädzieho dobytku o 11,9 mil. € (16,2 %), pšenice o hodnotu 11,8 mil. € (6,0 %), kávy o 11,3 mil. € (7,6 %), tekutého mlieka a smotany o hodnotu 11,0 mil. € (11,9 %) či slnečnicových semien o 8,0 mil. € (5,1 %). Medzi komodity určené na podporu exportu, tzv. proexportné, patria tieto komodity s nasledovným podielom na celkovom agro-vývoze Slovenska: pekársky tovar 3,5 %, tekuté mlieko a smotana 2,9 %, cukrovinky 2,8 %, slnečnicové semená 2,7 %, slad 2,7 %, kukurica 2,7 %, hydínové mäso 2,6 %, ostatné cukry 2,5 % a živé ošpané 2,3 %. V nasledujúcej tabuľke č. 5 je možné sledovať vývoj zahraničného obchodu v daných rokoch (ŠÚ SR 2020).

Tabuľka 1 Vývoj zahraničného obchodu, v mil. €

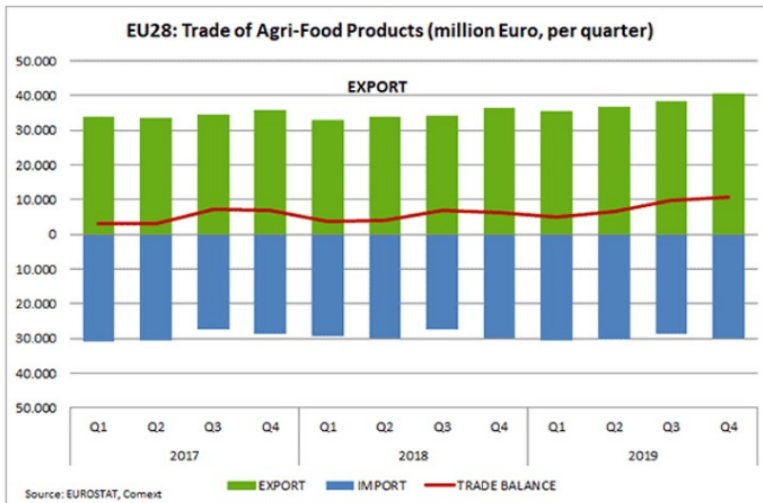
Ukazovateľ		Ø2013-2017	2017	2018 ¹	Index 2018/2017	Index 2018/Ø2013-2017
Zahrančný obchod za SR celkom HS 01-99	Vývoz	68 273	74 757	79 786	106,7	116,9
	Dovoz	64 482	71 706	77 326	107,8	119,9
	Obrat	132 755	146 463	157 112	107,3	118,3
	Saldo	3 790	3 051	2 460	80,6	64,9
z toho: agropotrav. sektor za SR celkom HS 01-24	Vývoz	2 886	2 852	2 820	98,9	97,7
	Dovoz	3 974	4 234	4 468	105,5	112,4
	Obrat	6 860	7 085	7 288	102,9	106,2
	Saldo	-1 089	-1 382	-1 648	119,3	151,4
v tom: zahraničný obchod agrosektoru SR s EÚ HS 01-24	Vývoz					
	Dovoz	2 762	2 724	2 709	99,5	98,1
	Obrat	3 621	3 858	4 031	104,5	111,3
	Saldo	6 384	6 581	6 741	102,4	105,6

Zdroj: VUEPP (2019)

Zahrančný agrárny obchod EÚ

Rok 2019 bol rekordný z hľadiska obchodovania s agrokomoditami. Hodnota vývozu agropotravinárskych výrobkov z krajín Európskej únie dosiahla celkom 151,2 mld. euro (nárast o 10% od decembra 2018) a dovozy rátili na 119, mld. euro (nárast o 2,5% oproti 2018). Dnes, pod tlakom nejasného vývoja globálnej ekonomiky, hlavní výrobcovia agrokomodít vo svete riešia dilemu, či ich obchodovať ďalej, alebo si radšej udržať strategické zásoby pre domácu spotrebu. Koronavírus zrejme preverí nielen charaktery, ale aj pripravenosť vlád jednotlivých štátov. A ich vzájomnú komunikáciu (Debnárová 2020).

Celková hodnota zahraničného obchodu EÚ s agrokomoditami v roku 2019 dosiahla 270,5 mld. euro. Obchodný zisk dosiahol rekordnú výšku 31,9 mld. euro, a teda stúpol o 52% oproti predošlému roku. Medzi hlavné destinácie pre európske potraviny v roku 2019 boli USA, Čína, Švajčiarsko, Japonsko a Ruská federácia (spolu odoberajú vyše 40% vývozov z EÚ). Naopak, únia dovážala potraviny hlavne z USA, Brazílie, Ukrajiny, Číny a Argentíny. Nárast v hodnote vývozu zaznamenala EÚ u rôznych produktov, ale najviac u bravčového mäsa (nárast o 2,36 mld.€), pšenice (viac o 1,75 mld.€) a liehoviny a alkohol (nárast o 1,13 mld.€). Najvýraznejší pokles v hodnote vývozu eviduje Komisia u cukru z repy a trstiny (pokles o 523 mil.€), olivového oleja (menej o 125 mil.€) a surové kože (pokles o 114 mil.€).

Graf 1 EÚ 28 obchod s agrokoditami, mil €
Zdroj: Debnárová (2020)

5. Záver

Zahraničný obchod je v uplynulých dvadsiatich rokoch jeden z najvýznamnejších faktorov ekonomického rastu svetovej ekonomiky a účinný nástroj k obmedzovaniu negatívnych vplyvov limitovaných zdrojov. Vývoj zahraničného obchodu SR bol v roku 2018 charakteristický podobným vývojom celkového a agropotravinárskeho zahraničného obchodu. Pokiaľ celkový zahraničný obchod mal dynamicky rastúci trend, agropotravinársky zahraničný obchod vykazoval rastúci trend len na strane dovozu. Nárast agroimportu pri súbežnom poklese agroexportu viedol k zvýšeniu negatívnej obchodnej bilancie až o 266,2 mil. € (19,3 %) a záporné saldo dosiahlo – 1 648,1 mil. €. Pokračoval vývoz prvotných poľnohospodárskych surovín (bravčové a hydinové mäso,...). Pokračoval import potravinárskych výrobkov zo zahraničia obchodnými reťazcami, čím sa vytvárali predpoklady pre narastajúcu závislosť Slovenska od dovezených komodít mierného pásma, pre ktoré má Slovensko vhodné podmienky na ich výrobu. Čo sa týka zahraničného obchodu EÚ s agrokoditami, hodnota vývozu agropotravinárskych výrobkov z krajín Európskej únie dosiahla celkom 151,2 mld. euro (nárast o 10% od decembra 2018) a dovozy ráтали na 119, mld. euro (nárast o 2,5% oproti 2018). Dnes, pod tlakom nejasného vývoja globálnej ekonomiky, hlavní výrobcovia agrokodit vo svete riešia dilemu, či ich obchodovať ďalej, alebo si radšej udržať strategické zásoby pre domácu spotrebu. Koronavírus zrejme preverí nielen charaktery, ale aj pripravenosť vlád jednotlivých štátov. A ich vzájomnú komunikáciu.

Zoznam bibliografických odkazov

DEBNÁROVÁ, V. 2020. Svetový obchod s agrokoditami počas krízy. [online]. [cit. 2020-05-05]. Dostupné z: <https://www.obilninari.sk/2020/04/30/svetovy-obchod-s-agrokoditami-pocas-koronakrizy/>

HORSKÁ, E. 2007. *Medzinárodný marketing*. 1. vyd. Nitra: SPU, 2007. 223 s. ISBN 978-80-8069-938-3

LISÝ, J. a kol. 2002. *Ekonomía. Všeobecná ekonomická teória*. 4. preprac. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2002. 507 s. ISBN 80-89047-35-1

NAGYOVÁ L. a L. MAĎAROVÁ. 2004. Súčasná situácia v obchode na Slovensku so zameraním na mäso a mäsové výrobky. In *Obchod, jakosť a finance v podnikoch – determinanty konkurenceschopnosti III.: zborník príspevků z mezinárodní vědecké konference*. Praha: ČZU, s. 85. ISBN 80-213-1162-2.

PODOLÁK, A. 2002. *Vplyv globalizácie na zahraničný agroobchod SR*. In: *Ekonomika a manažment podnikov v procese globalizácie*. Medzinárodné vedecké dni 2002. Nitra: SPU, 2002. s. 1168. ISBN 80-8069-031-6

ŠÚ SR. 2020. *Vývoj zahraničného obchodu za rok 2018*. [online]. [cit. 2020-05-05].

TVRDONĚ, J. 2001. *Zahraničný obchod a trvalo udržateľný rozvoj*. In: *Ekonomické a manažérske aspekty trvalo udržateľného rozvoja poľnohospodárstva*. Medzinárodné vedecké dni 2001. Nitra: SPU, 2001. s. 492. ISBN 80-7137-867-4

VUEPP. 2019. *Správa o poľnohospodárstve a potravinárstve v SR za rok 2018 (Zelená správa)*.